

Lepo oblečeni in polni strupa

O tem, kako strupeni so lahko čevlji in tekstil, nekaj vem. Pa vendar me je dokumentarni film nemške 3SAT (7.10.2011 ob 20.15 – "Schick aber Schädlich", avtorica Inge Altemeier) globoko pretresel.

Potrošniki smo se zelo razvadili in pričakujemo, da nas bo v modnih trgovinah vedno pričakalo nekaj novega. Tako se izdelki ne zamenjajo štirikrat v letu, ampak 24 krat. Vse to terja svoj davek, tako pri potrošnikih, kot pri dobaviteljih in, ne na koncu, pri ekologiji.

Film se začne z zgodbo Francozinje, ki si je za 150 EUR kupila čevlje in zbolela. Tam, kjer je bila koža v stiku s čevljem, je dobila ožganine, otekline in alergijsko reakcijo. Po dolgem raziskovanju so našli vzrok: **DMF (dimetilformamid)**, ki je v Evropi prepovedano sredstvo proti plesni.

Ampak, ker je večina modnih izdelkov narejena izven Evrope (predvsem v Turčiji, Indiji, Bangladešu in na Kitajskem), ga dobimo tudi mi.

DMF so našli v majhnih belih vrečkah, ki so bile priložene v škatli za čevlje. Velike firme so prosile Kitajce naj jih več ne uporabljajo, tudi iz EU komisije so

sporočili, da sistem javljanja deluje. Vsaka država lahko sporoči na vsem dostopno internetno platformo, kateri izdelki so škodljivi za potrošnike.

V Nemčiji je bilo največkrat prijavljeno podjetje **Deichman** z znamko čevljev Graceland – mislim, da za njih pravkar delajo reklamo. Za neke otroške športne copate so dobili prijavo že leta 2008, pa so jih še naprej prodajali do aprila 2010. Zakonov, ki bi v tem primeru ščitili potrošnika ni, podjetja se lahko sama odločijo, kako bodo reagirala.

Glede DMF-ja so se proizvajalci in trgovci domislili nove fintice: namesto priloženih vrečk z DMF zdaj posprejajo kartonsko škatlo ali celo izdelek sam. Prodajalci v trgovinah ne poznajo izvora čevljev, tudi vam ne bodo znali povedati, ali so obdelani z DMF.

Tekstil in usnje na Kitajskem in predvsem v Bangladešu obdelujejo z drugimi strupenimi kemikalijami, kot je **kromova sol** (iz nje nastane krom VI, ki je strupen in rakotvoren), **organske klorove spojine** (povzročajo težave z dihanjem), **etilen oksid** (povzroča glavobole, slabosti, škodi dedni zasnovi). Najbolj so prizadeti delavci, nato njihovo okolje, nato delavci v pristanišču, ki raztovarjajo ladijske kontejnerje, nato delavci v skladišču trgovin, nato prodajalci in na koncu kupci.

V Aziji so delavci brez pravic, v nemških pristaniščih pa podjetja sama testirajo, koliko strupov je v kontejnerju. V Hamburgu je 50% kontejnerjev preobremenjenih s strupi. Če jih je preveč, si nadenejo posebno zaščitno obleko in jih najprej prezračijo. Ni znano, za katera podjetja pridejo strupeni tovari, **zaščita podjetij je važnejša od zaščite potrošnikov.**

Tudi delavci v prodajalnah zbolevajo. V dokumentarnem filmu so prikazali dekoraterko iz prodajalne H&M, ki je zbolela. Z veliko samoiniciative je ugotovila, kaj ji je, vendar se podjetje izmika. Nemški sindikat je izvedel anketo: 70% delavcev, ki raztovarjajo robo, je tožilo o glavobolih, utrujenosti in težkemu dihanju.

ESPRIT

Gospa, ki je v Espritu več let likala kavbojke, preden so jih dali v prodajo, je zaradi **klorovih spojin** dobila astmo. Njen delodajalec noče priznati, da je zbolela zaradi kemikalij v kavbojkah. Sicer so izmerili zrak pri likanju kavbojk, vendar nočejo povedati vrednosti, saj zaupajo v svoje izdelke, da niso strupeni. Zdravnik se s to razlago ne strinja, ker so v pljučih njihove bivše zaposlene našli točno takšne strupe. Odkar več ne dela, se ji je stanje izboljšalo.

Menite, da danes pri Espritu za likanje kavbojk uporabljajo posebna zaščitna sredstva?

Poseben problem so kavbojke s postaranim videzom. V Turčiji soprepovedali obdelavo kavbojk s kremenčevim peskom, ker je umrlo več sto ljudi. Zdaj uporabljajo laser. Ampak, v Bangladešu so z veseljem sprejeli delo ... Pri tem ne uporabljajo nobene zaščite, zato prihaja do zadušitev. Dnevno naredijo 300.000 kavbojk, predvsem za **C&A in Zara**.

Uradne izjave modnih podjetij so dobro naštudirane. Pri H&M so seveda za varovanje narave in za trajnostni razvoj. Na uradnem seznamu je 200 nevarnih kemikalij, ki jih lahko izjemoma uporabijo, vendarle prepogosto. Tudi v tovarnah ne vedo, kaj sploh uporabljajo, zato prihaja do nesreč (eksplozij, požarov), ki jih nihče ne razišče. Novih delavcev je dovolj in so zato lahko "pogrešljivi".

Veste, pri kateri barvi morate najbolj paziti? **Pri črni.** Za lepo, črno barvo morajo uporabiti veliko strupenih kemikalij. Eko črnega perila ni mogoče narediti oziroma ga ne bi nihče kupil. Dekoraterka, ki je delala pri H&M, je zbolela (**klor anilin**). Sama je plačala preiskave in v krvi so našli strupe, ki jih uporabljajo v tekstilni industriji. Problem pri teh strupih je, je povedal zdravnik, da ne pride do hitrih alergičnih reakcij (npr. na koži), ampak se strupi počasi nalagajo v telesu.

V Indiji so znani po bombažu. Bolj temno obarvan je bombaž, več kemikalij so morali uporabiti. Za briljanstnost barve uporabijo **težke kovine.**

Problem so seveda odpadki, ki nastanejo pri barvanju bombaža: napolnijo jih v vreče, brez zaščitne opreme, in odložijo na kup. V dvajsetih letih so popolnoma zastrupili vodo in zemljo.

V Aziji uporabljajo strupe, ki so v Evropi prepovedani. Poslovneži (lastniki tovarn in predstavniki modnih podjetij) se raje srečujejo nekaj kilometrov od tovarne, v čistem okolju.

Delavec, ki beli bombaž in v kratkih hlačah cel dan stoji v bazenu s kemikalijami, je povedal, da so mu po nekaj mesecih odpadle vse dlake in da se počuti bolnega. Odkar se je razširila tekstilna industrija, je tudi raka več. Predvsem rak želodca, ledvic in mehurja je pogost. Tekstilne tovarne se pritožujejo: če bolj pazijo na varnost pri delu in ekologijo, je tudi izdelek dražji in kupcev (velikih modnih podjetij) je vse manj.

V dokumentarcu sem izvedela, da je eko bombaža ni mogoče narediti. V Indiji gojijo eko bombaž, ki ga v tovarnah obdelajo na isti način kot konvencionalnega. Lastnika tovarne so vprašali, ali lahko pride do zamenjav

blaga in izdelkov – kako ve, na katerem kupu je kateri bombaž, če sta po videzu enaka. Samo nasmehnil se je.

In tako se nam ni treba več čuditi, da lahko izdelke iz eko bombaža kupimo tako poceni. Eksperti celo opozarjajo: prodamo več eko bombaža kot ga proizvedemo! Samo 1% tekstila je neobremenjenega; to so resna podjetja, ki pazijo pri predelavi in barvanju, vendar imajo zato njihovi izdelki višjo ceno. Ste jo pripravljeni plačati?

Ko sem prijateljici J. na kratko povzela vsebino dokumentarca, je zgroženo povedala: "Pravkar sem hčerki pri H&M kupila 10 majic. Kaj naj naredim?"

Večkrat jih operi, je bil moj odgovor. **Jakne in plašče je vedno potrebno več dni zračiti na prostem, prav tako puloverje in čevlje. Vse ostalo je potrebno vsaj enkrat oprati, preden oblečemo.**

To velja še posebej za perilo in, kot piše, **izogibajte se črnega** pa naj bo še tako seksi.

Najbolje pa je kupovati z nosom. V nekaterih trgovinah lahko že pri vhodu zavohamo strupene kemikalije. Obrnite se in pojdite z nosom drugam...